

працювати з найбільш знедоленими групами, сприяти розвитку спортивних об'єднань та організацій, що займалися соціальною роботою. А з іншого – очевидним є зростання суперечностей між професіоналами та активістами громадського руху, особливо у Квебеку, що також мав значний досвід економічного розвитку громади.

Отже, хоча перші випадки самоорганізації членів громадянського суспільства з метою стимулювання розвитку громади фіксуються ще на початку ХХ ст., однак більш ґрунтовно ця тема почала досліджуватися у 1980–х роках не в останню чергу завдяки концепції соціального капіталу. Така зміна підходу не лише у наукових дослідженнях, але і в державній політиці була зумовлена впливом таких чинників як: демократизація, приватизація, децентралізація та реалізація концепції належного урядування.

Список використаних джерел

1. Chambers R. Rural development: putting the last first. – Harlow: Prentice Hall, 1983.
2. de Wit C. The roots of CD work in the Netherlands / Campfens H. Community development around the world: Practice, theory, research, training. – Toronto: University of Toronto Press, 1997. – P.140–147.
3. Durston J. Building community social capital // CEPAL Review. – 1999. – №69. – P.103–118.
4. Fine B. Social capital versus social theory: Political economy and social science at the turn of the millennium. – London: Routledge, 2001. – 304 p.
5. Harriss J. Depoliticising development. The World Bank and social capital. – New Delhi: Left Word Books, 2001. – 149 p.
6. Henderson P. Community development: historical overview / Pitchford M. Making spaces for community development. – Bristol: The Policy Press (in association with Community Development Foundation), 2008. – P.7–5.
7. Kramer R. M., Specht H. Readings in community organisation practice. Englewood Cliffs. – NJ: Prentice–Hall, 1969. – 458 p.
8. Kraushaar R., Hibbard M., Wells B. Editorial introduction: community development in the United States // Community Development Journal. – 1999. – Vol.34. – №1. – P.1–3.
9. Kretzmann J. P., McKnight J. L. Building communities from the inside out: A path toward inding and mobilising a community's assets. – Chicago, IL: ACTA Publications, 1993. – 376 p.
10. MacAulay S. The community economic development tradition in Eastern Nova Scotia, Canada: ideological continuities and discontinuities between the Antigonish movement and the family // Community Development Journal. – 2001. – Vol.16. – №2. – P.111–121.
11. Portes A. Social capital: Its origins and applications in modern sociology // Annual Review of Sociology. – 1998. – Vol.24. – P.1–24.
12. Putnam R. D. Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. – New Jersey: Princeton University Press, 1993. – 280 p.
13. Ross M. Community organisation: Theory, principles and practice. – New York: Harper and Row, 1955. – 290 p.

Zgurska V. L., candidate of political science, docent of the Political science department of the Kyiv national university of construction and architecture (Ukraine, Kyiv), valentinazgurskaya@gmail.com

Community development in the context of the civil society formation

The evolution of scientific and practical approaches to the development of communities in the context of civil society formation is considered. The influence of the concept of «social capital» on the developing of these approaches and its shortcomings is revealed. The impact of democratization (including political and economic liberalization), privatization, decentralization and the concept of good governance on understanding the essence of community development and its methods is analyzed. The specific of the policy aimed at the development of the community in Western and Central–Eastern Europe, North America are presented.

Keywords: civil society, community, participation, democratization, public administration.

* * *

УДК 30.002.8

Козьма В. В.,
кандидат політичних наук, доцент, докторант
кафедри політичних наук, Національний
педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), kozma_v@meta.ua

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК СУБ'ЄКТА ІСТОРИКО–ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Розглядаються деякі методологічні проблеми, що виникають в процесі дослідження феномена «видатна особистість». Підкреслюється важливість застосування різних рівнів методології як певної системи координат яка, на думку автора, створює можливість досліджувати особистість, в тому числі й в історико–політологічному спектрі, одночасно встановлюючи зв'язки з іншими соціальними науками, предметом вивчення яких є вказаний феномен.

Ключові слова: методологія, методи, особистість, феномен, історико–політичний процес.

Зміна поглядів на українську історію викликала необхідність реінтерпретації оцінки ролі політичного фактора в вітчизняній історії, що в свою чергу тісно пов'язано зі зміною оцінок тих чи інших акторів історичного процесу. Сьогодні повертаються із небуття імена багатьох історичних особистостей, що само по собі актуалізує дослідження не лише біографій цих людей, а й мотивації їхніх дій та вчинків, психологічних та моральних якостей, ціннісних орієнтацій, світогляду тощо. Інтерес до проблеми особистості спостерігаємо в різних галузях знань. З одного боку це можна пояснити духом часу, проте сьогодні є всі підстави для серйозного наукового переосмислення ролі особистості в історичному процесі, адже не секрет, що саме тепер в епоху надзвичайного розвитку наук і технологій доля і навіть життя всього людства може залежати від рішення однієї людини. За всю свою історію людська цивілізація не знала нічого подібного. Отже, переосмислення особистісного виміру сучасного політичного простору становить собою особливу, надзвичайно актуальну проблему для сучасної політичної теорії.

Тривалий час персоніфіковані суб'єкти політичної дії залишалися поза межами вітчизняних наукових досліджень. Більш того, українська історія, з її величезним фактологічним матеріалом, з масою історичних подій та явищ майже не розглядається політичною наукою як основа для вивчення та дослідження феномену «видатна особистість». Така позиція, на нашу думку, є наслідком так званого «антиісторизму», що притаманний багатьом концепціям особистості зокрема в таких науках як соціологія, психологія та ін. З цієї ж причини й сьогодні малодослідженими залишаються теоретичні аспекти щодо джерел зародження та розвитку зазначеного феномену в рамках історико–політологічних досліджень, відсутні комплексні наукові дослідження стосовно історичних причин типових слабостей української політичної еліти та її лідерів, тощо.

Якщо вести мову про спеціальні дослідження присвячені феномену «видатної особистості» та її ролі в історії, зазначимо, що наукове осмислення й теоретичне обґрунтування цієї проблематики почалося лише вчора, а точніше в другій половині ХІХ століття. З того часу, в результаті багатьох теоретичних напрацювань, в гуманітарному знанні сформувалися дві протилежні концепції. Прихильники однієї з них

(Т. Карлейль, Ф. Ніцше, С. Соловейов) вважали роль особистості в історичному процесі визначною, їхні опоненти (Г. В. Ф. Гегель, К. Маркс, О. Конт) зводили до мінімуму таку роль або взагалі її заперечували. Саме в цей період відбувається не просто виокремлення різноманітних аспектів вивчення особистості як спеціальних об'єктів конкретних наук, а відособлення і навіть фетишизація ізольованих одне від одного сторін та якостей конкретного типу особистості. Сьогодні ці концепції можна кваліфікувати як парадигми, оскільки в їхніх рамках проводиться багато досліджень сучасними вченими, що поділяють одну або іншу точку зору. Серед українських дослідників до проблем особистості, динаміки її світоглядних орієнтацій зверталися В. Андрущенко, А. Бичко, Є. Бистрицький, В. Кремінський, С. Кримський, В. Огнев'юк, М. Попович, М. Степико, В. Шинкарук. Зміна ціннісних орієнтацій сучасної людини, світоглядних основ суспільно-політичних і культурних процесів репрезентовані також у працях В. Воловика, Є. Головахи, В. Заблоцького, В. Загороднюка, Л. Кривеги, М. Шульги та ін. [1, с. 106].

В цій публікації ми не ставили собі за мету вступати в полеміку на боці однієї зі сторін захищаючи тезу про важливість чи першість з одного боку особистості як суб'єкта історії, а з іншого народних мас. Наша мета полягає лише в тому, щоб проаналізувати деякі методологічні проблеми які виникають в процесі дослідження місця та ролі особистості в історико-політичному процесі.

Як відомо, кожна галузь знання спирається на своєрідну методологічну базу, без якої неможливо об'єктивно осмислити явище природи чи суспільства. Не є винятком із цього правила і політична наука [2, с. 125]. Застосування методології так чи інакше потребує певної формалізації знання, що в свою чергу вимагає від дослідника чіткого алгоритму дій. Тут потрібно зробити важливе уточнення. Якщо мова йде про дослідження особистості взагалі – це одна справа, але якщо досліджується конкретний феномен, наприклад «видатна особистість» – зовсім інша, адже таке дослідження апіорі базується на положенні про активну роль особистості в історичному процесі.

Історичний погляд на проблему лідерства надає реальні можливості дослідникам звернутися до аналізу найбільш важливих та актуальних проблем, зокрема дослідити вплив суб'єктивного фактору на історичний процес в конкретних проявах, адже так чи інакше з прізвищами та іменами тих чи інших людей тісно пов'язані всі великі та визначні події вітчизняної історії. Проте в цьому місці ми стикаємось з певними методологічними проблемами, зокрема мова йде про міждисциплінарний характер самого об'єкта дослідження, адже роль особистості в історії досліджується в рамках різноманітних дисциплін: історії, політології, соціології, культурології, психології тощо. В даному випадку важливо утриматись від спокуси виокремити якусь одну науку, що отримала б право говорити від імені всіх. Таким чином виникає необхідність пошуку спільних знаменників в так званому міждисциплінарному синтезі, який в свою чергу ставить за мету пошук закономірностей в процесі становлення уявлень про особистість в соціально-філософській, політико-правовій, культурологічній думці тощо.

Ще одна методологічна проблема пов'язана з різними підходами, що існують сьогодні в гуманітарному знанні до історичних подій та фактів. Перший або класичний історичний підхід, захищаючи «чистоту» факту виключає будь-яку його політизацію, інший – наполягає на його політичній інтерпретації та висновках із нього. Більш того, історичні події та факти, в тому числі й загальновідомі джерела неодноразово були інтерпретовані багатьма відомими мислителями та авторитетними вченими. Відмежуватися від їхнього впливу вкрай складно, але дослідникам варто дослухатись доброї поради: «И пусть ни величие авторитета древних, ни огромные фолианты современных ученых не мешают никому острым умом проникать в неизведанное» [3, с. 156].

Починаючи будь-яке дослідження, важливо підібрати правильний «інструмент», адже саме від методологічної установки вченого залежить визнання того, існує те чи інше явище як факт чи це лише фантазія самого дослідника. Зрештою те, що є беззаперечним фактом та об'єктом чисельних досліджень для одних теорій особистості нерідко відкидається і заперечується представниками інших підходів. Саме тому багатогранність проявів феноменології особистості змушує нас звернутися до головного проблемного питання нашої публікації: *яким чином* досліджувати особистість в політології?

Політична наука шукаючи вихід із зазначених методологічних суперечностей традиційно йде шляхом виокремлення та аналізу окремих форм або мотивації діяльності особистості в політиці, зосереджуючи головну увагу на таких поняттях як політична активність, політична участь, електоральна поведінка тощо. Однак такий підхід заважає побачити «картину в цілому», значно обмежує можливість дослідити багатогранність та унікальність особистості як суб'єкта історико-політичного процесу, зокрема і феномену «видатна особистість». Тому, з огляду на характер проблемного питання: *«Яким чином?»* ми вважаємо, що його вирішення в першу чергу лежить в площині вивчення можливостей застосування різних рівнів методології як певної системи координат використання якої надасть можливість досліджувати особистість, в тому числі й в історико-політологічному спектрі, одночасно встановлюючи зв'язки з іншими соціальними науками які досліджують цей феномен.

Безперечно, що в якості вищого рівня методології науки виступає саме філософська методологія, яка задає спільну стратегію вивчення принципів пізнання та побудови категоріального апарату для багатьох наук, в тому числі й для політології. В першу чергу в пізнанні людини філософська методологія науки виконує інтегративну функцію, виокремлюючи розвиток людини в природі та суспільстві як окремих предметів філософського пізнання. Вона допомагає побачити найбільш загальні закономірності розвитку наукової думки про людину в природі та в суспільстві, що притаманні самим різноманітним галузям людинознавства.

На основі філософського принципу спільного взаємозв'язку формулюється методологічний принцип-вимога наукового дослідження: аби уникнути однобічності у вивченні об'єкта, необхідно враховувати

всі суттєві аспекти й зв'язки предмета. Цей принцип дозволяє уникнути таких крайнощів, як софістика, що ґрунтується на висвітлюванні якоїсь окремої властивості предмета незалежно від її суттєвості, та еклектика, яка ґрунтується на об'єднанні багатьох різнорідних, внутрішньо не пов'язаних між собою характеристик предмета. Недотримання принципу спільного взаємозв'язку може стримувати розвиток науки, гальмувати розв'язання окремих її проблем [4, с. 17].

Філософська методологія, яку ми розуміємо як упорядковану та функціональну сукупність принципів, способів, шляхів та способів організації теоретичного знання, а також систему вчень про нього, виникла на основі методів. Завдяки філософській методології вдається зробити перший крок на шляху вирішення питання про метод, про те як саме досліджувати особистість в політичній науці.

Говорячи про методи, слід сказати, що цілу науку загальнофілософських методів було випрацьовано в надрах історії філософії. Іще Аристотель був відомий своїм дедуктивним методом, на якому побудував свою логічну систему. У Середні віки було «віднайдено» та обґрунтовано індукцію, яку запропонував Р. Бекон і розвинув у Новий час Ф. Бекон. Також у надрах історії філософії «визріли» аналіз та синтез, принципи верифікації та фальсифікації, запропоновані позитивізмом.

Метод своїм генетичним корінням починає своє народження в надрах практики – як суспільно-історичної, так і конкретної (наукової чи художньої). Саме практично-перетворювальна діяльність людини вимагає якомога пильніше вивчати специфіку предмета чи явища, які стали об'єктом її діяльності чи пізнання [5, с. 49].

Серед загальнонаукових принципів пізнання світу все більшого значення набуває системний підхід. Як правило саме до нього звертаються дослідники, коли виникає задача синтезу різнманітних знань з метою створення цілісної картини якого-небудь явища чи процесу. Сучасна наука виходить із того, що система (дав.-гр. σύστημα – ціле, складене з частин, об'єднання) є сукупністю елементів (предметів, явищ, поглядів, принципів), між якими існують зв'язок і взаємодія. Елементом системи називають її частину, яка виконує специфічну функцію і є неподільною з погляду завдання, що розв'язується. Внутрішня структура елементів не є предметом системного аналізу. Важливі лише властивості елемента, які визначаються його взаємодією з іншими елементами системи та справляють вплив на поведінку системи [6, с. 37].

Переважає більшість дослідників особистості солідарні в тому, що адекватне розуміння цього явища можливе лише при дослідженні людини як цілісності. За своїм місцем в ієрархії рівнів методології науки саме системний підхід виступає як об'єднаний елемент між філософською методологією та методологією конкретних наук. Завдяки загальнонауковому системному аналізу вдається виокремлювати з конкретних наук спільні закономірності розвитку будь-яких систем, створювати так звані канали зв'язку між різними науками, що вивчають природу людини.

Системна методологія як задачу дослідження виокремлює питання про необхідність виникнення

феномену особистості, про місце та роль особистості в процесі розвитку суспільства. Загальновідомо, що людина як «елемент» включена до багатьох різноманітних систем: біологічних, фізичних, соціальних тощо. Цей аспект системного дослідження особистості виступає при її дослідженні в системно-структурному ракурсі тоді як системно-історичний план дослідження особистості відкриває нові грані бачення людини в межах різноманітних історичних процесів та явищ, адже цей аспект системних якостей найкраще показує конкретно-історичну специфіку суспільних явищ. Більш того, він показує, що різні «елементи» соціальних систем, розвиваючись в конкретно-історичних умовах, в тому числі й «особистість» в системі соціальних відносин, перетворюють деякі константні задані системою функціональні якості, наприклад соціальні ролі, розширюють межі тих систем, в які вона входить тощо. В цілому спостерігаємо зростаючу потребу в інтеграції різнманітних дослідницьких напрямків для системного осмислення місця «людини політичної» в історико-політичному процесі.

Щодо конкретно-наукової методології вивчення особистості то першість тут тримає так званий діяльнісний підхід. Не зважаючи на різнманітне трактування самого терміну «діяльність» маємо визнати факт того, що без використання цієї категорії дослідити розвиток та формування особистості не можливо. Іншими словами, цей підхід базується на тому, що лише за допомогою ретельного аналізу всієї системи життєдіяльності людини в суспільстві, можливо розкрити таке системне утворення як особистість. Річ у тім, що діяльність в силу своєї «відкритості» в порівнянні з внутрішніми особистісними структурами людини є більш доступною для вивчення. Так чи інакше діяльність «видатної» особистості, її втручання в суспільне життя завжди тісно пов'язана з певними суспільними законами які діють в даному суспільстві, що в свою чергу дає можливість дослідити роль та вплив такої особистості на конкретні події та явища.

Політична наука в контексті діялісного підходу в дослідженні особистості оперує наступним визначенням категорії «діяльність»: діяльність політична – невід'ємна складова загальної людської діяльності, специфічна сутність якої полягає в сукупності дій окремих індивідів і великих соціальних груп (класів, партій, суспільних організацій тощо), спрямованих на реалізацію їхніх політичних інтересів, насамперед завоювання, утримання і використання влади. Діяльність політична характеризується свідомими діями, цілеспрямованістю, задоволенням політичних інтересів, виступає однією з найважливіших умов існування суспільства. Діяльність політична завжди має конкретний характер і здійснюється як взаємодія суб'єктів і об'єктів політики, тобто має суб'єктивно-об'єктивний, об'єктивно-суб'єктивний характер [7, с. 163].

Особистість формується під впливом об'єктивних обставин, але лише через сукупність її діяльності з навколишнім світом. Цей процес безперервний і дослідити його тим легше чим далі від нас у часі об'єкт вивчення. Ось чому ми так легко можемо назвати імена та діяння славних пращів великих і майже нікого з сучасників хто міг би називатися,

наприклад «видатним державним діячем України». Нагадаємо, що Помпея почали називати Магном ще за життя коли йому ледве виповнилось двадцять років і, до речі, таких історичних прикладів маємо безліч. Безперечно особистістю не народжуються, нею можна лише стати, питання лише в тому чи діждемось ми свої Великих особистостей, що своїми діями та творіннями прославили б себе і свій народ. Проте, це питання вже давно перейшло в категорію риторичних і не потребує відповіді в усякому разі на цих сторінках.

Підсумовуючи викладений матеріал, зробимо деякі висновки. Названі нами в цій публікації методологічні проблеми, що виникають в процесі дослідження феномена «видатна особистість» не є вичерпними. Природно, що багатогранність особистості викликає до себе інтерес інших особистостей, адже пізнавати самих себе ми будемо доти доки називатимемось людьми, а це в свою чергу створює прекрасну перспективу для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Саракун Л., Драпогуз В. Космополітичні світоглядні ідеї у гуманітарній картині світу // Вісник львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. – 2017. – Вип.11. – С.105–110.
2. Категоренко О. До проблем методології аналізу процесів політичної модернізації // Наукові записки / Збірник – К.: ППІЕНД, 2003. – 364 с. / Сер. «Політологія і етнологія». – Вип.24.
3. Бэкон Ф. Сочинения в двух томах. 2–е испр. доп. изд. Т.1. – М.: «Мысль», 1977. – 567 с.
4. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – 3–є вид., перероб і доп. – ВД «Професіонал», 2005.
5. Філософія та політологія у структурі сучасного соціогуманітарного знання: монографія / А. С. Конверський, В. А. Бугров, С. В. Руденко та ін.; за заг. ред. Чл.-кор. НАН України, проф. А. С. Конверського. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – 319 с.
6. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хомі. – Львів: «Новий світ–2000», 2016. – Т.1. – 516 с.
7. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За редакцією Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2–е вид., доповнене і перероблене. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.

References

1. Sarakun L., Drapoguz V. Kosmopolitychni svitogljadni ideji u gumanitarnij kartyni svitu // Visnyk l'vivs'kogo universytetu. Serija filos.-politolog. studii'. – 2017. – Vyp.11. – S.105–110.
2. Kategorenko O. Do problem metodologii' analizu procesiv politychnoi' modernizacii' // Naukovi zapysky / Zbirnyk – K.: PPIEND, 2003. – 364 s. / Ser. «Politologija i etnologija». – Vyp.24.
3. Bjecon F. Sochinenija v dvuh tomah. 2–e ispr. dop. izd. T.1. – M.: «Mysl'», 1977. – 567 s.
4. Koval'chuk V. V., Moi'sejev L. M. Osnovy naukovykh doslidzhen': Navchal'nyj posibnyk. – 3–je vyd., pererob i dop. – VD «Profesional», 2005.
5. Filosofija ta politologija u strukturi suchasnogo sociogumanitarnogo znannja: monografija / A. Je. Konvers'kyj, V. A. Bugrov, S. V. Rudenko ta in.; za zag. red. Chl.-kor. NAN Ukrai'ny, prof. A. Je. Konvers'kogo. – K.: Vydavnycho-poligrafichnyj centr «Kyi'vs'kyj universytet», 2011. – 319 s.
6. Politychna dumka XX – pochatku XXI stolit': metodologichnyj i doktrynal'nyj pidhody: pidruchnyk: u 2-h t. / za zag. red. N. M. Homy. – L'viv: «Novyj svit–2000», 2016. – T.1. – 516 s.
7. Politytołichnyj encyklopedychnyj slovnyk / Uporjadnyk V. P. Gorbatenko; Za redakciuju Ju. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Gorbatenka. – 2–e vyd., dopovnene i pereroblene. – K.: Geneva, 2004. – 736 s.

Kozma V. V., candidate of political sciences, associate professor Doctoral student of the Department of Political Science, National Pedagogical Drahomanov University (Ukraine, Kiev), kozma_v@meta.ua

Methodological aspects of the study of personality as a subject of historical and political process

Some methodological problems that arise in the process of studying the phenomenon of "prominent personality" are considered. The importance of applying different levels of methodology as a certain coordinate system is emphasized, which, in the author's opinion, creates an opportunity to explore the personality, including in the historical and political spectrum, while establishing links with other social sciences, the subject of study of which is the indicated phenomenon.

Keywords: methodology, methods, personality, phenomenon, historical-political process.

***

УДК 327:141

Лепська Н. В.,
кандидат політичних наук, доцент кафедри політології, докторант кафедри політології, Запорізький національний університет (Україна, Запоріжжя), lepskanv@gmail.com

КОНЦЕПТ «СИЛА» В ОСМИСЛЕННІ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Досліджено концепт «сили», що розглядається з точки зору його субстанційності в розумінні сутності суверенних геополітичних процесів сьогоденного світу. Придільено увагу аналізу полісемантичності концепту «сила». Однією з причин ускладнення проблемного поля у дослідженні «сили» вказано мовно-семантичний трансфер під час перекладу та тлумачення концептів «влада» та «сила». Наголошено, що внаслідок змістового урізноманітнення сегментів сучасного геополітичного простору та його багатовимірності, «сила» репрезентується як атрибуція сучасних геополітичних зрушень, процесів розподілу й перерозподілу сфер контролю та впливу на кожному з рівнів геопростору. Звернуто увагу на поступовому обмеженні практичних можливостей теорії «м'якої» та «розумної» сили виявляти та пояснювати специфіку сучасної геополітичної діяльності провідних суб'єктів геополітики. У підсумку доведено необхідність оновлення концептуального змісту «сили» з використанням комплементарного підходу у зв'язку з динамічними змінами сьогоденної кон'юнктури геополітичного простору.

Ключові слова: сила, геополітика, геополітичний процес, геополітичний простір, геополітичний статус держави, «м'яка сила», «розумна сила», комплементарний підхід, комплементарність сили.

Швидкоплинна динаміка змін в архітектурі сучасного світоустрою засвідчує їх безпрецедентну часово-просторову масштабність, неймовірну важко-прогнозованість, та, вочевидь, багато в чому незворотність. Багаторівневі взаємодії численних суб'єктів геополітичних процесів (передусім держав), кожний з яких має певний статус, власні інтереси та свою візію майбутніх перспектив глобального розвитку, ускладнюють відпрацювання універсальних норм міжнародного життєустрою. Ціннісні засади сьогоденного існування більш ніж двох сотень держав світу та їх орієнтирів подальшого поступу практично унеможливають глобальний консенсус, який радше є одвічною мрією. Ця проблематика багатоаспектно опрацьовувалася в царині суспільствознавчих, зокрема й політичних, наук, проте реальне життя увесь час вимагало її «доопрацювання». Більш доцільним, на думку багатьох теоретиків та політиків, виявлялося вибудовування світу з позицій його силового компоненту, адже сила має в певному сенсі свої матеріальні атрибуції, які є більш «зручними» та «зрозумілішими» в плані практичного застосування та швидкого досягнення результатів у найближчій перспективі на відміну від дещо умоглядної глобальної гармонії, якої світ майже не знав (за винятком близько